

# Marta Mata i Garriga (1926-2006)

Irene Balaguer looft het leven en werk van een gepassioneerd voorstander van democratie en onderwijs, en een drijvende kracht achter de hervorming van de voorzieningen voor jonge kinderen in Spanje.

Het pedagogische werkveld bevat heel wat beroemde namen, die binnen en buiten Europa bekend zijn: Pestalozzi, Froebel, Dewey, Montessori, Freinet en Malaguzzi. Maar er zijn ook heel wat anderen die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het onderwijs en niet zo bekend zijn buiten hun thuisland. Het zijn mensen zoals Marta Mata i Garriga, een Catalaanse pedagoge die een fundamentele invloed heeft gehad op de pedagogische vernieuwing in ons land, zoals de opleiding van leerkrachten en de onderwijswetten van de relatief jonge Spaanse democratie.

Marta werd in 1926 geboren in Barcelona. Ze groeide op in een omgeving die het voor haar makkelijk maakte om te begrijpen wat onderwijs betekent, wat de verschillen tussen de een en de ander zijn, en de verschillende noties van de kindertijd. Marta's ouders waren leerkrachten. Ze waren leden van de groep die bij het begin van de 20ste eeuw actief betrokken was bij een nieuwe onderwijsbeweging: actief onderwijs, in een school die mensen wilde laten emanciperen.

In de jaren '30, tijdens een kort republikeins bewind in Spanje, maakte het land een uitzonderlijke culturele, sociale en politieke periode door. Dat leidde tot een transformatie van de pedagogische ideeën en praktijk. Er ontstonden nieuwe communicatiekanalen, met internationale bewegingen en de grote pedagogen van die tijd. Als kind was Marta getuige van deze nieuwe pedagogische aanpak op



school. De aanpak had respect voor kinderen, wist hun vaardigheden en interesses naar waarde te schatten en gaf hen de kans om vrij te zijn binnen een omgeving van wederzijds respect en democratisch leven.

Marta Mata bouwde verder op deze ervaring en ontwikkelde een intense en vruchtbare onderwijsvorm die, volgens mij, drie essentiële elementen bevatte.

## Praktijk & theorie

Volgens Marta stond de praktijk altijd in dialoog met de theorie: een dialoog tussen gelijken, die wederzijdse groei toeliet. Deze idee was verbonden met het concept van de Nieuwe School. De school was opgevat als een pedagogisch laboratorium. Het concept kwam uit het Nieuwe School-programma dat in 1912 werd voorgesteld in Genève en uitgroeide tot een internationale beweging van substantieel belang in Europa. Het werd uitgewerkt bij de stichting van de Escola de Mestres Rosa Sensat (Rosa Sensat Leerkrachtenschool) in 1965, toen Spanje nog onder de dictatuur leefde, om leerkrachten te 'hervormen' die waren opgeleid volgens de idealen van Franco. Deze leerkrachten werkten 's ochtends op school, en in de namiddag kregen ze andere praktijkvoorbeelden, gebaseerd op andere theorieën. Het was een open opleiding, zonder beperkingen, en het debat was de basis van alle werk.

Nog elk jaar opnieuw geeft de Rosa Sensat Leerkrachtenschool een opleiding, zoals ze ook gegeven werd ten tijde van Franco: in een zomerschool, waar duizenden leerkrachten aan deelnemen. Tijdens hun vakantie komen ze twee weken samen en leren ze over de oude en nieuwe vormen van onderwijs.

## Pedagogie & Politiek

Volgens Marta moet je over goed opgeleide leerkrachten beschikken als je een school wilt veranderen. Ze moeten in staat zijn om voor zichzelf te denken en te discussiëren met mens en maatschappij om een 'vrij' onderwijs voor kinderen te verdedigen. Maar deze leerkrachten hebben ook een nieuwe politiek en nieuwe wetten nodig, die hen toelaten om een nieuwe opvoedkundige realiteit te ontwikkelen. Marta is erin geslaagd om deze relatie tussen pedagogie en politiek te stimuleren, hoofdzakelijk via de zomerscholen. Leerkrachten konden er debatteren over de belangrijkste sociale en politieke thema's die met onderwijs verbonden zijn.

Het is ook belangrijk om het document te vermelden dat verscheen tijdens de tiende zomerschool in 1975: 'Voor een nieuwe publieke school'. Dit was een verklaring van de leerkrachten, die nog altijd droomden van democratie, van de initiatieven die school en het onderwijs een



democratisch elan moesten geven. We vinden heel wat van het document terug in de Spaanse grondwet van 1979 en in de voornaamste onderwijswetten uit het post-Franco democratische Spanje. De grondwet erkent het recht op onderwijs en participatie; de onderwijswet omschrijft het onderwijssysteem van 0 tot 18 jaar en beschouwt de leeftijd van 0 tot 6 als de eerste fase in het systeem.

Marta Mata vertegenwoordigde in heel wat gevallen de visies van die leerkrachten die grote veranderingen wilden in scholen en het onderwijs. Maar als geëngageerd sociaal politicus, integreerde ze ook de politiek in de pedagogie. Gedurende het intense debat over de taalscholen in Catalonië bijvoorbeeld, overtuigde Marta iedereen ervan dat kinderen niet in aparte Spaanse en Catalaanse scholen mochten worden opgevoed. Dit was in het belang van de kinderen en een hechte maatschappij. Scholen moesten kinderen de gelegenheid bieden om elkaar te ontmoeten, om samen te leven, vrienden te zijn en elkaar te begrijpen.

Haar politieke verantwoordelijkheden in het Spaanse en Catalaanse parlement en in het stadsbestuur van Barcelona, weerhielden Marta er nooit van om met leerkrachten te blijven werken. Tijdens de zomerschool van 2005

Het was typerend voor Marta Mata dat ze het ontstaan van Kinderen in Europa mee ondersteunde; ze woonde startvergaderingen bij om het magazine mee vorm te geven, bij haar thuis in Saïfores. We herinneren haar met dankbaarheid en affectie, en als een oprechte vriend van alle kinderen in Europa.

Peter Moss

leverde ze een beslissende bijdrage voor de ontwikkeling van de nieuwe verklaring 'Voor een nieuwe publieke school'. Het document is tegelijk bescheiden en erg ambitieus, het kijkt optimistisch naar de toekomst, en wil de grenzen laten wegvallen die tot op vandaag openbaar onderwijs voor iedereen onmogelijk maken.

<http://www.rosasensat.org/marco.htm>

### Participatie & democratie

Marta's grote toewijding aan de democratie maakte van participatie een deel van haar dagelijkse leven en van de manier waarop ze werkte met andere mensen. Ook haar benadering van onderwijsmanagement werd erdoor bepaald. Het belang dat ze hechtte aan teamwork, haar vertrouwen in collega's en andere groepen en haar capaciteit om taken te delegeren, maakten het

mogelijk dat alles rond Marta, kon groeien en vermenigvuldigen.

Maar los van deze persoonlijke aanpak hebben haar ideeën de school en het onderwijs voor iedereen opengesteld. Ze verdedigde het recht op participatie, het recht om gehoord te worden en mee te beslissen, voor kinderen en jonge mensen, voor gezinnen en leerkrachten – alsook het belang van leerkrachten die leren hoe ze naar andere mensen moeten luisteren: kinderen, gezinnen en de maatschappij.

Wat had Marta Mata in petto voor de jongste kinderen, tussen nul en zes jaar? Sinds de jaren '60 deed ze haar uiterste best om het recht op onderwijs voor deze kinderen te realiseren: leerkrachten opleiden, scholen stichten, wetten voorbereiden, de politiek beïnvloeden en de publieke opinie aanwakkeren. Al deze activiteiten om het onderwijs voor de jongste kinderen te promoten, maakten van Marta een belangrijk figuur voor heel wat mensen. Ze hielp altijd mee aan of begeleidde initiatieven die een publiek, kwalitatief onderwijs vanaf de geboorte ondersteunden. Voor haar was het de enige manier om de rechten van elk kind te respecteren.

Uit haar geschriften kunnen we heel wat ideeën voor het heden en de toekomst halen. Ik heb er één geselecteerd om te besluiten: "[Pedagogie] is de competentie om de verwondering in elk kind te zien: pedagogie kan niet altijd het spel van hypotheses [definiëren en verspreiden] spelen, maar daarentegen past het wel perfect in een creatieve context. Als onderwijs een universeel recht is, dan kan de pedagogie – die het onderwijs dient – niet op de Olympusberg van [theoretische] wetenschap blijven zitten; ze moet zichzelf engageren zodat het beleid het recht op dergelijke creativiteit vervult. En pedagogie, door engagement, schrijft geschiedenis: de geschiedenis van de mensheid."